

AUF WIEDERSEHEN

Fredu kien bil-qieghda qisu ras maqtugħa, jaqra u jargħa' jaqra ittra li kienet għadha kemm wasltu mal-posta; magħluq waħdu f'kamra żgħira u għerja f'pensjoni ta' l-istudenti, hu kien qieghed iħoss qalbu mgħargħra f'baħar ta' mrar u sħaba ta' niket kienet iddallamlu għbinu.

Żagħżuġ gwejjed u bil-għaqal, maqtuġħ għalih waħdu, Fredu kien tifel sewwa kemm jista' jkun; il-kisra kiebja ta' għajnejh kienet tgħattilu l-ħegħga u l-ħrara ta' qalbu; hu kien ilu xi tliet snin f'Ruma, fejn kien jissokta l-istudju tiegħu għal Tabib, iżda qalbu kien ħallilha f'Malta marbuta wara Lucy li hu kien iħobbha daqs il-mimmi ta' għajnejh.

Fredu u Lucy kienu joqogħdu fi triq waħda u trabbew flimkien; għalkemm ma kinux jaqblu f'bixrithom u f'gib-dithom, huma minn kmieni hassew qlubhom mixgħulin għal xulxin. Fredu kien tifel tal-ħsieb, ta' reqqa kbira f'kull ma jagħmel, moħħu qatt ma ttajjar u l-kumpannija qatt ma għamlet bih. Lucy kienet tfajla ta' għmiel li iġħaxxaq, ferriħija, tħobb turi ruħha, tħobb iż-żegħir, tħobb it-tifhir, tħobb it-tlellix, u għalkemm mhux darba jew tnejn Fredu u Lucy kellhom x'igħidu minħabba s-serjetà tiegħu jew tit-titjir tagħha, dlonk kienu jaqgħu għal xulxin, jerggħu jagħmlu ħbieb u qlubhom iżidu jikbsu bin-nar ta' l-imħabba u dawk iż-żewġ żgħażaġħ aktar ma jikbru mħabbithom aktar kienet titwettaq u, meta Fredu laħaq għuvni jbiġħ is-saħħa u meta Lucy saret xbejba mogħnija b'kull sedqa u għmiel, in-nies kienet titgħaxxaq tarahom dejjem flimkien, kulhadd kien jaħseb li kienu għal xulxin u huma kienu jħossu qlubhom marbutin frabta ħelwa ta' mħabba li ma tmut qatt.

Imbagħad Fredu kellu jitlaq minn pajjiżu, iżda qabel ma nfired minn Lucy hu u hija ħalfu u taw il-kelma li ma jinsew qatt lil xulxin; u għaddiet sena u għaddew tnejn u x-xrara ta' mħabbithom baqgħet dejjem tħegħgeġ bla ma naqset jew taffiet; iżda bogħod mill-għajnejn, bogħod mill-qalb, u għalkemm Fredu baqa' sħiħ il-imħabba tiegħu u ma ħares qatt lejn tfajla oħra, Lucy, għalkemm ma nsietx il-maħbub tagħha, bdiet tedha bit-tislim ta' xi żgħażaġħ ħbieb tagħha u ma tbarrix il-liars tagħhom u jekk fl-ewwel sentejn

ma għaddietx gimgha li hija ma wegħbitx għall-ittri tiegħu mixgħulin bl-imħabba b'ittri oħra mimlijin bl-oħla tqanqil il-qalb, fit-tielet sena dik it-tfajla ma baqgħietx tistenniehom l-ittri ta' ħaninha bil-ħrara ta' qalbha kollha u anqas ma baqgħet twieġeb għalihom minnufih, hekk li kienu iġhaddu gimgha jew tnejn bla ma kienet twieġeb għal ittra ta' Fredu.

Fredu mela rasu u qalbu ngħafset min-niket aħrax; xtaq irabbi l-gwienah u jtir lejn Malta biex jara jekk il-maħbuba tiegħu daħlilhiex xi fejlus f'rasha u biex jitlobha ma tħallihx nieqes mill-ittri tagħha li dlonk kienu jsawbulu hlewwa ta' l-aqwa faragħ f'qalbu. Dak iż-żagħżuġ għadda minn waqtiet ta' dwejjaq li ma bħalhom billi deherlu li l-ħanina kienet bdiet tinsieh, iżda mbagħad bla ħsieb ta' xejn waslitlu l-aħbar li Lucy u xi bniet oħra ħbieb tagħha kienu sejrjn Ruma joqattgħu xi erbat ijiem għall-btala tal-Għid il-Kbir. Għal dik l-aħbar Fredu ħass qalbu tixxettel u titfarraġ mill-gdid u għamel fehma li sakemm Lucy iddu f'Ruma jagħmel mill-aħjar li jista' biex juriha l-gibda, il-qima u l-imħabba tiegħu lejha.

* * *

Lucy u sħabha waslu Ruma u minnufih inxteħtu biex igawdu kull hena li żżewwaq il-ħajja ta' dik il-belt, u għalkemm Fredu mar jilqa' lill-maħbuba tiegħu fl-istazzjon tal-vapur ta' l-art u hareġ magħha u dawwarha fl-aqwa postijiet u hadha tara l-isbah wirjiet, dik it-tfajla kellha rasha mimlija bil-bidla li sabet f'Ruma u ħsiebha kien li ma titbiegħedx minn sħabha l-oħra biex ma tibqax lura u ttlef xi waħda mill-praspar li sikwit kienu jiltaqgħu magħhom. Dawk it-tfajliet fuq ruħhom u ħsiebhom fiċ-ċajt, kienu jogħxew wara t-tħanxil u l-hejm tal-guvnotti kollha dlik u fwieħa u billi kellhom molihom fuq il-werqa huma malajr sabu fiex jixxiegħlu, u tbellhu mhux ftit għax dikment daru magħhom ruxxmata żgħażaġħ m'għandhomx x'jagħmlu li bit-tmellis, biż-żegħil u bil-hejm tagħhom hadu molih dawk it-tfajliet Maltin.

Darba Lucy iltaqgħet ma' Fizzjal tal-Baħar u damet qaligh tiċċaċċera miegħu; kien Fizzjal fuq ruħu, ilsienu jaqilgħu, kollu tbissim, kollu hlewwa, kollu ċajt, kollu ċaqliq, kien liebes uniformi mimlija ħaririjiet u galluni tad-deheb hekk li għammxilha għajnejha u ħawdilha molha u wara li

damu nofs ta' nhar flimkien. Marju, għax hekk kien jismu dak il-Fizzjal, ried iwassal il Lucy sal-lukanda fejn kienet toqgħod u mbagħad wara li ntlewa tnejn biex isellmilha, ma telaqhiex qabel ma gaghhalha twiegħdu li targa' tiltaqa' miegħu.

Wara dan, Marju u Lucy iltaqgħu bosta drabi, għax għal-kemm Fredu kien jagħmel minn kollox biex ma jonqosha qatt lill-maħbuba tiegħu, din kienet tara kif tagħmel biex teħles minnu halli tiltaqa' ma' Marju l-Fizzjal. Lucy, tfajla sajma minn kull qerq tad-dinja, malajr ittajret għal wara dak il-ksir il-għonq ta' Fizzjal li ħadilha moħħa biż-żegħħil u bil-ħlew-wiet tiegħu; dak kliemu tal-għasel u dik imgibtu kolliha nċensar daħlulha f'qalbha u sakkruhielha f'xaħxiħha ta' hena bla dehen; hija ttajret għat-tigħbid ta' Marju u ntilfet wara l-frugħa tiegħu u qajla baqgħet taħseb fl-istudent Malti li kien iħobbha daqs id-dawl ta' għajnejh. Fredu tħantas u beda jithasseb u fl-aħħar qatagħha li jara sewwa għaliex Lucy kienet tbarrih, iżda malli tarrfilha kelma fuq hekk dik it-tfajla ħaditu bl-ikrah, qaltu biex ma jarfghaliex salibha u wrietu li ma ridetx taf iżjed bih, imbagħad infirdet minnu b'dagħdiegħa kbira u barra dan, biex teħles minnu għalkollox u taqta' kull ħbubija li kellha miegħu, bağħtitlu daqsxejn ta' ittra fejn kitbitlu ċar u tond biex ma jħaresx aktar lejha għax ma kellhiex aktar ħsiebu u ma kinetx tħoss aktar għibda għalih.

Wara li dam ħafna iqalleb dik l-ittra u jaqraha u jarga' jaqraha, Fredu ħass qalbu trid tinqasam, imbagħad qabduh dwejjaq koroh, il-ħitan tal-kamra fejn kien qiegħed stħajjilhom se jaqgħu fuqu, inqatagħlu n-nifs u ried dawl u arja u berah, tatu bħal sfiċċa u ħareg ġigri mill-kamra, telaq mill-pensjoni u baqa' sejjer donnu bniedem mitluf minnu n-nifsu, iğħağğel, jaħbat man-nies u jilwi minn triq għal oħra bla ma jaħ fejn hu sejjer: għadda mill-*Corso*, tala' ma' *Trinità dei Monti* u bla ma jaħ kif sab ruħu fuq il-*Pincio*. La s-siġar u la l-fjuri ta' dak il-ġnien sabiħ ma qajmu lil Fredu mit-telfa ta' ħsebijiet koroh li kien jinsab fiha, hu baqa' sejjer itterraq l' hawn u 'l hinn, qalb il-ħdura li tgħax-xaq u l-inwar li jfarrgu, b'rasu mgħaddsa, ħosbien u mikdud għall-aħħar.

F'daqqa waħda Fredu sama' xi ħadd ifaqqa' daħka rqiqa; dik id-daħka ħasditu, daħlitlu f'qalbu u gaghlitu

jieqaf għal għarrieda; b'heffa kbira l-istudent rafa' rasu u dawwar għajnejh u hemm, ftit bogħod minnu, fuq mejda fidejn *La Casina delle Rose*, lemaħ lil Lucy bil-qieghda b'sieq fuq oħra, b'qasba rqiqha f'halqha, issoff minn tazza laringata tas-silġ u tiċċajta u tiddieħak ma' xi erba' tfajliet sħabha. Fredu nfixel x'jaqbad jagħmel, min-naħa waħda feraħ għax, bla ħsieb, iltaqa' mal-maħbuba tiegħu iżda min-naħa l-oħra xtaq ma sabhiex ma' sħabha biex ikun jista' jkellimha aħjar; madankollu waħda minn sħab Lucy tatha daqqa b'minkbejha u xejret rasha lejn fejn kien Fredu; Lucy dawret wiċċha u miġa lemġiet l-istudent indehxe, fawra demm telgħet għal wiċċha, niżżlet sieqha minn fuq l-oħra u siktet u baqgħet ħiemda.

Fredu għamel hila lilu nnfsu, ħa nifs qawwi u resaq lejn Lucy u fil-waqt li ħares lejn it-tfajliet l-oħra donnu biex jitlobhom iwarribu, qal lill-maħbuba ta' qalbu minn taħt ilsen :

"Xtaq inkellmek".

Lucy baqgħet siekta għal ftit tal-ħin donnha kienet taħseb x'kellha twieġeb, imbagħad staqsietu :

"Ma waslitlekx l-ittra li ktibtlek?"

"Iva".

"Mela taf li ma għandekx xi tridni aktar!"

Fredu ħass bħal tferfira ta' demm tiġrilu ma' ġismu kollu, inkiser u ma felafix ilissen kelma. Lucy, wara li ħadet in-nifs ziedet tghid :

"Mil-lum 'il quddiem qisek qatt ma kont tafni u nixtieq li ma tħarisx aktar lejja!"

Għal dik iċ-ċanfira l-istudent tħawwad u regħex, ma sabx x'ighid u baqa' għal ftit tal-ħin imbikkem, imbagħad beda jlaqlaq u :

"Dan li qiegħed tghidli mhux ħierieg minn qalbek" qalilha.

It-tfajla telgħulha, bdiet tħabbat riglejha ma' l-art u qalet :

"Hallini! Hallini għax dejjaqtni! M'għandix ħsiebek aktar. Mur u hallini!"

Fredu daħal go qoxortu, qabditu bħal ħedla u baqa' msammarr ma' l-art qisu ġisem bla ruħ. Dak il-waqt inqala'

Marju li minnufih resaq fuq Fredu, qabdu minn spalltu, tah thezhiża u qallu b'lehen imqit:

"Żul minn hawn! Isa! Ma smajthiex tghidlek biex tmur u thalliha?"

L-istudent reghiex, tberghien u fawra ta' qilla telghiet għal wiċċu u

"Int x'daħħlek?" staqsa b'lehen maħnuq bid-dagħdiegħa.

Il-Fizzjal mela sidru bin-nifs, donnu dundjan meta jqajjem ir-ronda, iġġebbed u għolla rasu fil-waqt li qal:

"Jaqbillek titlaq qabel ma jkollok indiema. Hażin għalik jekk nargħa' naqbddek thares lejn il-maħbuba tiegħi!"

Fredu hażs tqanqila ma' ġismu kollu, baqa' mibluħ qisu ma riedx jemmen lil widnejh, imbagħħad hażs b'herqa kbira lejn Lucy donnu biex jaqralha f'għajnejha jekk dak li qal il-Fizzjal kienx minnu. It-tfajla, aktarx biex tinbex lill-istudent, tbissmet bi hlewwa kbira lill-Fizzjal li għal dik it-turija ta' mħabba zied intefah u ddaqqaq u biex juri xirfu ħabab se jimbotta lil Fredu biex iwarribu fil-ġenb, iżda Fredu, li kien żagħżuġ matnazz u jbiġh is-saħħa, f'daqqa waħda, demmu xegħbu, qabad b'saħħa kbira lill-Fizzjal minn idu, ilwihielu u tefgħu xi erbat iqjiem lura qisu waddab ċurniena tiben.

Il-Fizzjal inkiser, gidem xoftu ta' taħt, leħħa ta' qilla dehret fi ħbub għajnejh, qarmeċ snien u nxtelhet fuq Fredu biek jithallas minnu, iżda minnufih Lucy daħlet bejniethom, ferrqithom u ma ħallithomx jaqbd u f'xulxin.

Fredu kellu demmu jbaqbaq u idejh jikluħ biex jaħfen lil dak li kien seraqlu l-għaxxa ta' qalbu, iżda minħabba l-qima li kellu lejn Lucy u biex ma jgagħalhiex tinkiser quddiem in-nies, rażżan lilu nnifsu tafa' ħarsa ta' tmaqdir fuq Marju u fil-waqt li dawwar wiċċu biex iwarrib, qallu b'lehen maħnuq bid-dagħdiegħa:

"Xtaqt sibtek mhux quddiem dawn il-bniet; iżda għad nerggħu niltaqgħu." Imbagħħad telaq bla kliem u bla sliem.

"Auf Wiedersehen" wieġeb Marju biex iġħaddih bid-dacquqa.

* * *

Tliet xhur wara, hitija tal-gwerra Fredu hitiegħu jhalli l-is-tudju tiegħu, jitlaq minn Ruma u jingabar f'Malta; dahal fir-Rigment tal-Artillerija Maltija u ntasa' b'ruħu u b'gismu għall-hajja ta' suldat, hajja ta' twegħir u ta' tbatija, iżda ta' fejda u mseddqa b'ħidma ta' kull għieh u għalkemm hu kien iħoss bħal diqa ta' qalb kull meta jgħib quddiem għajnejh l-imgħiba ta' Lucy u ta' sikwit kien jiftakar fl-imrar li sqietu, iżda l-ħisibijiet u t-taħbi tal-hajja ta' fuq il-kanun ma hallew l-ux żmien imahħaħ fuq xortih il-ħażina u mbagħad il-għafsa ta' qalb bdiet ittaffi l-uġiħ tagħha.

Issa kien wasal żmien ikrah wisq fuq il-Ożira tagħna; żmien ta' niket, żmien ta' tigris; mis-sema kienet għaddejja bħal shaba ta' mewt li thalli warajha biki u lfiq. Il-Maltin ma kellihomx mistrieħ: bin-nhar u bil-lejl, kull waqt u kull ħin, kienu mikdudin mill-ghadu li dlonk kien itir fuqhom u bi ħruxija kbira jizra' mill-ajru qirda u ħerba. Djar im-garrfa, nies mejtin, oħrajn midrubin, iżda l-poplu dejjem sbiħ u qawwi, qatt ma jaqta' qalbu, qatt ma jmejjel rasu, iżda aktar jissahħaħ fil-fehma u r-rieda tiegħu, fehma u rieda għal rebħa aħħarija.

Wara li l-ghadu mhux darba jew tnejn, iżda mijiet ta' drabi, gie jaħbat għal Malta mill-ajru u kull darba kien milqugħ kif jixraqlu, il-aħħar għamel f'rasu li jigi bil-baħar; ħaseb forsi li jehodna għal għarrieda, iħarbatna u hekk ikun jista' jiftaħar b'rebħa kbira tassew.

Kien iż-żerniq ta' jum is-Sibt, is-26 ta' Lulju 1941, wara lejl ikrah u ta' niket li ma' tulu ajruplani tal-ghadu għal bosta drabi ttajru fuq Malta u tefgħu l-bombi qerrieda tagħhom, fil-waqt li s-suldati kienu għassa fuq il-kanuni u n-nies miġburin qrib ix-xeltrijiet, kulhadd b'qalbu ttaqtaq, kulhadd donnu jistenna tigris xi haġa kbira, f'Sant'Jermu naqra ta' suldat dahal jigris hdejn il-Kap li kien jikkmanda fuq kulhadd u newwillu nitfa karta miktuba minn dak li kien jissamma' għali-hsejjes tal-ghadu. Il-Kmandant qara dik il-karta b'dehwa kbira, imbagħad waqaf għal ħin wieħed donnu biex jixtarr sewwa dak li qara, iżda minnufih wiċċu tbergħen, għajnejh riedu jtajiru x-xrar, għaffeg il-karta fidu, qam bil-hera, ħareġ jigris u mar għabar il-Fizzjali ta' taħtu biex jagħtihom l-aħbar li fil-bogħod kienu jin-stemgħu l-laneċ tal-ghadu resqin lejna b'heffa kbira biex jaħbtu għalina.

Mela dak li s-suldati kienu ilhom jistennew mill-bidu tal-ġwerra issa kien se jgħri, dawk il-qalbiena ta' fuq il-kanuni tax-xtajta kellhom xewqa kbira li jiftiħu n-nar tagħhom fuq il-ġhadu u kienu jhossu għira għal shabhom l-Artilljeri ta' fuq il-kanuni ta' kontra l-ajru li kuljam u ta' sikwit kienu jkabbru u jtertquh bin-nar qawwi tagħhom. F'radda ta' salib kulhadd qam fuq tiegħu u war f'postu, kulhadd kien b'għajnejh imsammin fuq ix-xefaq, kulhadd kellu demmu jferfer f'dagħdiegħa ta' qilla ħarxa. Min-naħa tal-Lvant kienet telgħet bħal bjuda mittija ta' qabel is-sebħ, iżda s-sema kien għadu mdallam u l-holqien kien mistur f'hemda li ttik x'taħseb; anqas fewġa ħafifa, anqas oġġa ta' għasfur ma kienu jiksru s-skiel; donnha l-Istorja ma ridetx tfixkil fil-waqt li tikteb il-ġrajja tagħha.

F'daqqa waħda fuq is-swar ta' Sant'Jermu, mijiet ta' għajnejh tberriku għalenija fil-waqt li mijiet ta' rjus ixxejru kemmxejn il quddiem u ħafna idejn intrefgħu biex juru lejn ix-xefaq; qamet bħal geġwigija, il Fizzjali wahlh u t trombi quddiem għajnejhom u l-Kanunieri qabdu l-imradd biex idawru l-kanuni kif jorndawhom dawk ta' fuqhom. Il-Kmandant, wieqaf fuq tiegħu u bla tferfix, warrab it-tromba minn quddiem għajnejh u qabad it-telefon biex ikellem 'il dawk tal-Fort Tigné u l-oħrajn tar-Rikazli u wara li ftiehem magħhom u tahom xi tusijiet, qal xi haġa lill-Ajjutanti li kellu madwaru u raġa' wahlh it-tromba quddiem għajnejh.

Madankollu f'xefaq il-baħar fil-bogħod kienu deħru bħal tikek żgħir resqin lejn Malta b'saħħa tal-ghageb u aktar ma joqorbu aktar jikbru fid-daqs tagħhom, imbagħad beda jinstama' wkoll bħal twerdin jew tvenvin għall-ewwel ħafif u mitfi iżda kull ma jmur jitqawwa u joktor sakemm fi ftit tal-ħin qorbu hekk li wieħed sata' jagħraffhom sewwa; kienu *E. Boats*, laneċ imdaqqsin jgħru b'heffa tal-biża', pruwa lejn Sant'Jermu; kienu għaddejjin iżiġġu f'wieċ il-baħar u jhallu warajhom radda bajda ta' raġwa u ta' raxx.

Is-suldati baqgħu jħarsu donnhom imsaħħrin minn dik id-dehra ta' qawwa u ta' heffa, iżda l-eħda tikmiza ta' biża' ma feġġet fuq wieċhom u fil-leħħa ta' għajnejhom wieħed kien jista' jara n-nar qawwi li kellhom ihegġeġ f'qalbhom.

Fredu messu fuq il-kanun u fil-qalb ta' qalbu kien ibierek is-sieġha li dak il-ħin wasslitu hemm; kellu demmu jbaqbaq u għajnejh jibru bit-tqanqila li kien iħoss ġewwa fih; bħala

Fizzjal hu kien irid jagħti l-ordni lil dawk ta' taħtu biex jagħmlu n-nar u hu kien iħossu fuq ix-xwiek biex jagħmel id-dmir tiegħu. Issa l-laneċ kienu qorbu sewwa u l-ħsejjes u t-twerdin tagħhom mela l-arja kollha; is-suldati għaddew ħamsa minn dawk il-laneċ, imbagħad għaxra, imbagħad ħmistax, u waslu sa sbatax; kienu qishom ferħ naħal resqin jittajru biex jagħtu x-xewka.

F'daqqa waħda nstemgħet l-ordni: "Għamlu n-nar!" u minnufih donnhom infetħu b'wieb l-infern; il-kanuni faqqgħu kollha f'daqqa u riegħdu l-art, ilsna tan-nar, tvenvin ta' balal, aghjat ta' ordnijiet, twerziq ta' suldati li f'daqqa nsew is skiet u fetħu gargħom biex jistħu u jidgħu lill-għadu, u kollimkien dħalhen u riħa ta' polvri maħruq. Fil-baħar, bejn *I-E Boats* dehru muntanji ta' ilma joghlew kull fejn jaqgħu l-balal tal-kanuni u xi żewġ laneċ taru u saru tliet.

Issa l-laneċ tal-għadu bdew jagħmlu tagħhom; dawk ta' quddiem kienu qorbu sewwa lejn il-portijiet u telqu t-torpedni tagħhom li qabzu f'wieċ il-baħar donnhom mu-letti u taru b'heffa li twaħħax lejn l-art, waħda minnhom ħabtet ma' l-irfied tal-pont li jgħaqqad il-breakwater mal-blat ta' taħt Sant'Jermu u tajritu, oħrajn ħabtu fuq il-blat u qanqlu theżhiża li riegħdet il-Belt kollha. Ħafna nies ħargu jigrum mian go djarhom u minn goġ-kennijiet tal-blat u bla ma qagħdu jgħidu t-tigrib kbir li tarrfu fih, għrew għal fuq is-swar; għax issa kienet griet ix-xniegħa li l-għadu kien ħabat għal Malta bil-baħar, u n-nies qabadhom ferħ ta' ġen biex jarawh jaqla' teptipa kif iniss.

Madankollha l-laneċ tal-għadu kienu daħlu fin-nar ta' Sant'Jermu, ta' Tigné u tar Rikażli li t-tlieta bdew jisparaw xita ta' balal; quddiem il-Port il-Kbir u dak ta' Marsamxett l-ajru mtela bi snug ta' balal mikwijin ħomor nar, li dehru jaqabzu mill-kanuni għal fuq *I-E Boats* u fil-farxa tal-baħar dehru il-miet kbar joghlew kull fejn jaqgħu u faqqgħu l-balal; instemgħu tvenvin u tisfir ta' bombi li jkexkxu u nħassu tregħid u theżhiż tal-biża'. Il-laneċ bdew isallbu b'heffa kbira biex jehilsu minn dak in-nar qerriedi li beda jtir għal fuqhom, iżda ma setgħux jilħqu ma' dawk il-bombi kollha li kienu qishom miġbudin għal fuqhom minn kalamita.

Is-suldati fuq il-kanuni kienu qishom nies mitlufin f'demur-hom, jaqabzu min-naħa għali-oħra, iġħajjtu, inewlu l-balal, idawru l-kanuni b'heffa u b'reqqa tal-għageb għal fuq il-

għadu; huma kellhom wiċċhom iswed ibazza' bid-dhaħen u l-trabijiet, għajnejhom ileqqu u kienu għarqanin xraba, maħnuqin u donnhom imherwlin, iżda kulhadd jaf x'għandu jagħmel u kulhadd iħabrek mill-aktar li jista' biex iżomm in-nar tal-kanuni bla ma jaqta' u kull meta jolqtu xi dgħajsa tal-għadu jinfexxu f'agħajjat li jtarraġ, agħajjat ta' ferh li min-nufih jissieħeb ma' agħajjat u ċapċip qawwi tan-nies li kienu jħarsu fuq is-swar.

Id-dgħajjes tal-għadu sabu ruħhom f'xibka ta' nar u ta' azzar li ma setgħux jehilsu minnha, huma għamlu kemm felhu biex jidhlu fil-portijiet, iżda kull darba n-nar qawwi tagħna kien jifgħhom lura filwaqt li jnaqqi xi waħda jew tnejn minnhom; mid-dehra huma kellhom fehma qawwi li ma jerggħux lura tellifin, fethu n-nirien tagħhom kollha u telqu torpedni u balal ta' qiegħ il-baħar kemm kellhom, iżda ma setgħux ilaħħqu mal-kanuni tagħna.

Issa kien għoddu sebaħ u t-taqbida xegħlet, is-suldati tagħna li raxu u telqu l-qilla kollha li minn żmien qabel kienet ilha tinsarr ġewwa fihom; it-tfaqqiġ tal-kanuni beda ma jaqta' xejn hekk li fuq il-għadu bdiet niezla xita ta' balal li hu ma satax ilaħħaq magħha; il-laneċ bdew itiru u jsiru frak waħda wara waħda u fl-aħħar ma baqax hliet xi erbgħa jew sitta li tfixklu u tħarbtu, bdew iduru 'l hawn u 'l hinn biex jehilsu mill-qirda li kienet ittir bla hedu għal fuqhom, iżda kull fejn iduru ma bdewx isibu hliet balal ifaqqgħu quddiemhom, u l-baħar, ma' kull tfaqqiegħa, iġhollihom u jheżhiżhom qishom kienu qoxra ta' ġewża; fl-aħħar biex tagħ-qad, instema' twerdin qawwi fis-sema u minnufih deħru l-ajruplani tagħna biex iżidu jħarbtu l-għadu.

Malli waslu l-ajruplani, l-erba' dgħajjes tal-mutur li kienu għadhom iġumu, intilfitilhom kull tama ta' hiesien, huma bdew jisparaw fuq l-ajruplani tagħna, iżda għal kull tir minn tagħhom, mijiet ta' balal u bombi kienu jaqgħu fuqhom minn l-art u mill-ajru; dawk il-ftit nies li baqgħu fuq il-laneċ tal-għadu li ssew li kollox kien mitluf; ftit sigħat qabel huma telqu mill-port tagħhom imkabbrin bil-qawwa tagħhom kollha u minfuhin bit-tama tar-rebħa, iżda issa ssew il-għajb tat-tella jaqa' fuqhom f'daqqa bl-imrər tiegħu kollu, u nstarmu u nbelgħu, iżda ma kelli mx żmien wisq biex jaħsbu f'xortihom, għax f'radda ta' salib in-nar tagħna tertaqhom u l-baħar tagħna belagħhom.

* * *

Fit-toroq in-nies kienu qegħdin jiġru u jgħajtu donnhom imġinenen bil-ferħ, u s-suldati kienu jaqbzu qishom għefieret u jhambqu fuq ir-rebħa tagħhom, meta l-Kmandant ta' Sant'Jermu bagħiat għal Fredu l-Fizzjal għax ried ikellmu.

Fredu daħal quddiem il-Kap tiegħu bi hwejġu kollha għabra, b'wiċċu mgermed, iżda b'leħha ta' hena tiddi fi ħbub għajnejh, hena li jhoss bniedem li jkun għamel id-dmir tiegħu kif imiss. Il-Fizzjal rafa' idu quddiem għbinu, imbagħad nizzilha bil-ħeffa u baqa' wieqaf u iebes. Il-Kmandant dahaklu lil Fredu u qallu :

"Nifrahlek b'qalbi kollha; inti ħriġt ta' raġel tassew. Inti u l-kumpannija tiegħek ħaqqkom kull tifhir għall-ħeġġa li wrejtu f'din ir-rebħa tagħna."

Fredu bexxaq fomm u biex jizzihajr lil-Kmandant, iżda dan ma tahx żmien u baqa' jgħidlu :

"Għadhom kemm qaluli li fuq il-blat ta' taħtna, il-baħar tafa' gisem ta' wieħed minn dawk li kienu fuq waħda mill-laneċ li kif stajt naqbad tfarrket wara li laqtitha balla mill-kanuni tiegħek. Tridx tiegħu n-nies biex tiġbru l-gisem ta' dak il-għadu!"

"Immur!" qal Fredu, u raġa' sellem b'idu, dar fuq riġlejh u ħareġ iġħaġġel.

Il-Fizzjal ġabar erba' suldati tal-kumpannija tiegħu, qalilhom biex jiehdu stretcher u kutri, niżel bihom fuq il-blat ta' taħt Sant'Jermu, iżda malli resqu fejn il-gisem tal-għadu, Fredu waqaf għal għarrieda, wiċċu tqarras, xuftejh ingabru, għajnejh leħhu u baqa' qisu mibluh.

Is-suldati ħarsu lejn xulxin għax ma setgħux jifhemu x'kien għalu l-Fizzjal tagħhom, imbagħad wieħed minnhom, biex ikellmu, qal:

"Sinjur! dan il-mejjet kien xi Fizzjal; ara kemm għandu gailuni."

Fredu ħass bħal dehxa kbira u bla ma jaf kif wieġeb :

"Nafu; kien jismu Marju; l-aħħar li ltqajna wegħedni li kellu jarga' jarani. *Auf Wiedersehen* kienet l-aħħar kelma li qalli qabel infridna, u argajna ltqajna!"

GUZE GALEA